



ΕΛΕΝΗ ΦΕΣΣΑ-ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

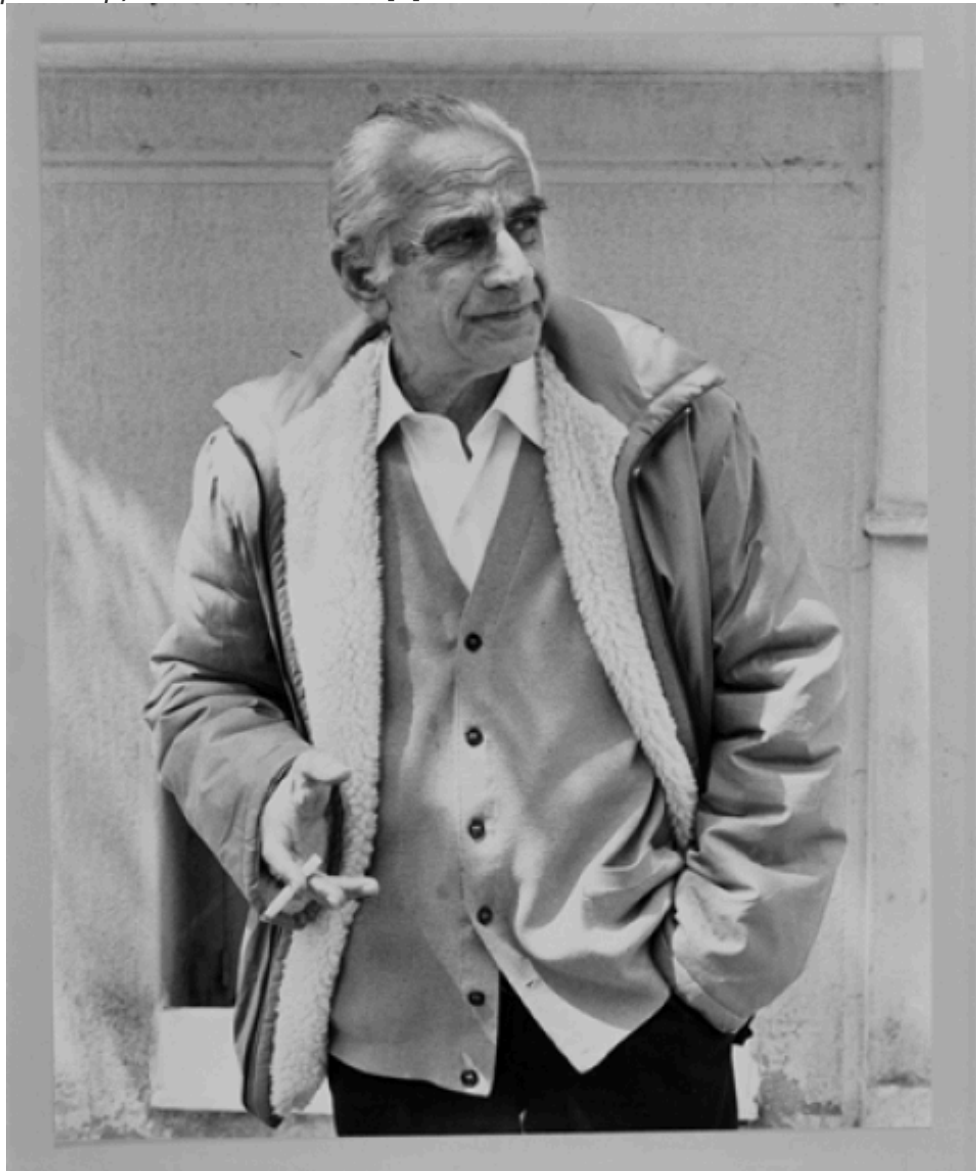
Μνήμες αυτοπεποίθησης και δημιουργίας. Ο αρχιτέκτων Άρης Κωνσταντινίδης και τα “Ξενία” του ΕΟΤ

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2025 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Προοίμιο

Ο Άρης Κωνσταντινίδης (1913-1993) ανήκει στις κορυφαίες μορφές της σύγχρονης ελληνικής αρχιτεκτονικής λόγω της στοχαστικής προσέγγισής του η οποία υπερβαίνει χαρακτηριστικά γνωρίσματα του διεθνούς μοντερνισμού: τη ρήξη με την παράδοση και την υποτίμηση της γεωγραφικής και πολιτισμικής διάστασης της αρχιτεκτονικής[1]. Στο κείμενο αυτό επαναπροσεγγίζεται το έργο του στον τομέα του τουρισμού. Αρχίζοντας με τη σκιαγραφία της

συγκρότησης και της φιλοσοφίας του Κωνσταντινίδη και τελειώνοντας με συμπερασματικές παρατηρήσεις για τα ξενοδοχεία και μοτέλ Ξενία της δεκαετίας 1957-1967, που σχεδιάστηκαν από τον ίδιο και άξιους ομοτέχνους του, θα δοθεί έμφαση στις πτυχές εκείνες της ξενοδοχειακής αρχιτεκτονικής του που επιβεβαιώνουν την εξής γνώμη του ποιητή και ζωγράφου Νίκου Εγγονόπουλου (1907-1985): «Τα χρόνια, λέω, μας διδάσκουν πως όσο μια τέχνη έχει πιο τοπικό χαρακτήρα τόσο πιο παγκοσμίου ενδιαφέροντος είναι. Πως όσο είναι πιο προσωπική τόσο κι έχει πιο πανανθρώπινη αξία. Κι όσο είναι περισσότερο του καιρού της τόσο και το περιεχόμενό της είναι πιο αιώνιο»[2].



Ο αρχιτέκτων Άρης Κωνσταντινίδης (1913-1993)

Ο αρχιτέκτων

Αρχιτέκτων ικανός να συνδυάσει τη θεωρία με την πράξη, ο Άρης Κωνσταντινίδης διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στον ποιοτικό εκσυγχρονισμό της ελληνικής αρχιτεκτονικής των ετών 1955-1967 (Achleitner, 1965· Φεσσά-Εμμανουήλ, 1993β, 23-24)[3]. Ο χαρακτήρας και η αρχιτεκτονική φιλοσοφία του διαπλάστηκαν μέσα από έντονα βιώματα. Ως έφηβος συγκλονίστηκε από το δράμα του 1.200.000 Μικρασιατών προσφύγων σε μια Ελλάδα 5.000.000 κατοίκων, εξουθενωμένων από τρεις διαδοχικούς πολέμους (τους Βαλκανικούς του 1912 και 1913 και τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο), έναν εθνικό διχασμό και τη Μικρασιατική εκστρατεία. Ενηλικιώθηκε και άρχισε να εργάζεται κατά τη δεύτερη δεκαετία του Μεσοπολέμου, περίοδο μεγάλης δοκιμασίας για την κοινωνία και τους φιλελεύθερους θεσμούς στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

Ο Κωνσταντινίδης σπούδασε αρχιτεκτονική στο Πολυτεχνείο του Μονάχου την περίοδο 1931-1936. Κατά τα πρώτα τρία έτη της φοίτησής του οι νέοι καθηγητές Adolf Abel (1882-1968) και κυρίως Robert Vorhölzer (1884-1954) προσπάθησαν να εκσυγχρονίσουν το συντηρητικό πρόγραμμα των αρχιτεκτονικών σπουδών. Η προσπάθεια όμως αυτή ανεκόπη από του Εθνικοσοσιαλιστές το 1933[4].



Ο Άρης Κωνσταντινίδης την εποχή των αρχιτεκτονικών σπουδών του στο Πολυτεχνείο του Μονάχου (1931-1936).

Ανικανοποίητος από την ακαδημαϊκή του εκπαίδευση, ο Κωνσταντινίδης επεδίωξε να γνωρίσει τις νέες τάσεις μέσα από προσωπική μελέτη αλλά και ταξίδια στη Γερμανία, τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ιταλία, την Αυστρία και την Ουγγαρία, αρκετά από τα οποία έγιναν με τη μοτοσυκλέτα του. Αυτή η διαδικασία αυτοδιδασχής του επέτρεψε να γνωρίσει από πρώτο χέρι την πρωτοποριακή αρχιτεκτονική της Ευρώπης και να συναντήσει τον Mies van der Rohe και άλλες μορφές του μοντέρνου κινήματος[5].

Η αρχιτεκτονικά ανενεργός περίοδος της Γερμανο-ιταλικής κατοχής (1941-1944) και του εμφυλίου πολέμου (1946-1949) υπήρξαν ένα εποικοδομητικό διάλειμμα. Τα χρόνια αυτά έδωσαν στον Κωνσταντινίδη την ευκαιρία για ένα μοναχικό αλλά γόνιμο οδοιπορικό αυτογνωσίας με σκοπό την αναζήτηση μιας σύγχρονης αληθινής αρχιτεκτονικής[6]. Όργωσε την Ελλάδα με τη φωτογραφική μηχανή και τα μπλόκ σχεδίου του προκειμένου να μελετήσει την *αρχιτεκτονική γλώσσα του τόπου του*, εφοδιασμένος με τις αρχιτεκτονικές γνώσεις που απέκτησε στο εξωτερικό. Έτσι ανακάλυψε την αρχαϊκή λιτότητα, την καθαρότητα και την καλλιτεχνική σοφία σωφροσύνη της ανώνυμης αρχιτεκτονικής –τόσο της παραδοσιακής όσο και της σύγχρονης–, αλλά και τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τοπίου, όπως για παράδειγμα, την ηλιόλουστη αρμονία και την πνευματικότητά του. Συνειδητοποίησε επίσης την πεμπτουσία της μακραίωνης αρχιτεκτονικής παράδοσης της χώρας του και συγκεκριμένα: την ικανότητά της να αφομοιώνει επιρροές από τη Δύση και την Ανατολή· τη μετριοπάθεια και την ανοχή της ποικιλίας· και την αρμονική συνύπαρξη των κτισμάτων με τη Φύση[7].



Βραúνα, φωτογραφία του Άρη Κωνσταντινίδη.



Σαλαμίνα, φωτογραφία του Άρη Κωνσταντινίδη.



Αίγινα, σχέδιο του Άρη Κωνσταντινίδη.



Ύδρα, φωτογραφία του Άρη Κωνσταντινίδη.

Η ακεραιότητα, η αίσθηση κοινωνικής ευθύνης και η πολιτισμική ευαισθησία αποτελούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητάς του. Ο Κωνσταντινίδης είχε δυνατό χαρακτήρα με εγωκεντρικές πτυχές, καλλιτεχνικό αισθητήριο και μια φυσική κλίση προς το σχέδιο και την κατασκευή πραγμάτων με τα χέρια του. Συνδέθηκε φιλικά με σημαντικούς Έλληνες εικαστικούς καλλιτέχνες και ποιητές –π.χ. τους ζωγράφους Διαμαντή Διαμαντόπουλο και Γιάννη Μόραλη και τους ποιητές Ανδρέα Εμπειρίκο και Οδυσσέα Ελύτη– και παντρεύτηκε τη γλύπτρια Ναταλία Μελά. Η αρχιτεκτονική προσέγγιση του Κωνσταντινίδη επηρεάστηκε γόνιμα από μεγάλους στοχαστές της αρχαιότητας και των νεότερων χρόνων. Η ρήση του ποιητή Πινδάρου «Γένοι' οίοσεσσίμαθών» («Είθε να γίνεις αυτός που είσαι μαθαίνοντας») ήταν ένα από τα αγαπημένα του γνωμικά. Η πίστη του στην αξία της γνήσιας (αυθεντικής)

αρχιτεκτονικής του παρόντος και του παρελθόντος παραπέμπει σε Γερμανούς ποιητές και στοχαστές, όπως: στον ρομαντικό ποιητή Friedrich Schiller (1759-1805) ο οποίος μίλησε για «τη διαχρονική αξία του αυθεντικά λαϊκού»· στο απόφθεγμα του φυσικού επιστήμονα Georg Christoph Lichtenberg (1742-1799) «ό,τι είναι καινούργιο είναι σπάνια αληθινό και ό,τι είναι αληθινό είναι σπάνια καινούργιο»· στη ρήση του ποιητή Rainer Maria Rilke (1875-1926) «όσο κι' αν μεταμορφώνεται και ο κόσμος γρήγορα / όπως τα σύννεφα στον ουρανό / ότι είναι τέλειο επιστρέφει / στο πολύ παλιό» κ.ά[8].

Ο Άρης Κωνσταντινίδης εργάστηκε ως δημόσιος υπάλληλος και ως ελεύθερος επαγγελματίας. Η περιπετειώδης σταδιοδρομία του άρχισε το 1939 και τελείωσε το 1978. Απασχολήθηκε σε δύο δημόσιους φορείς –στην Πολεοδομική Υπηρεσία του Υπουργείου Διοικήσεως Πρωτεύουσας (1936-1937, 1939-1940) και σε διάφορες υπηρεσίες του Υπουργείου Δημοσίων Έργων (1942-1953)– και διηύθυνε τις υπηρεσίες αρχιτεκτονικών μελετών του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ, 1955-1957) και του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ, 1957-1967, 1975-1977). Στα χρόνια αυτά θα διακόψει δύο φορές τη δημοσιουπαλληλική του σταδιοδρομία –το 1937 για να κάνει τη στρατιωτική θητεία του και το 1940 για να πολεμήσει στο Αλβανικό μέτωπο– και θα παραιτηθεί τρεις φορές – το 1957 από τον ΟΕΚ και από τον ΕΟΤ το 1967 και το 1977. Κατά την τριετία 1967-1970 εργάστηκε ως επισκέπτης καθηγητής στο Πολυτεχνείο της Ζυρίχης.

Ο κύριος όγκος του αρχιτεκτονικού έργου του πραγματοποιήθηκε στις δεκαετίες του 1950 και 1960. Κατά τη δωδεκαετή απασχόλησή του στον ΟΕΚ και τον ΕΟΤ κατόρθωσε να ολοκληρώσει 31 κτίρια ή κτιριακά συγκροτήματα που αντισπροσωπεύουν το 66% του πραγματοποιημένου έργου του. Ο αρχιτέκτων στάθηκε λιγότερο τυχερός στην άσκηση του ελεύθερου επαγγέλματος, η οποία άρχισε το 1936 και απέδωσε μόνο 16 κτίρια, κυρίως μονοκατοικίες[9]. Αυτό οφείλεται στην απροθυμία του να ακολουθεί τις μόδες και να συμβιβάζεται με τις απαιτήσεις των πελατών του.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 μέχρι τον θάνατό του, η δραστηριότητα του αρχιτέκτονα στρέφεται αποκλειστικά στις εκθέσεις και διαλέξεις για το έργο του, στην έκδοση βιβλίων και στην μαχητική αρθρογραφία. Κύρια αντικείμενα των δημοσιεύσεών του είναι η διατύπωση των αρχιτεκτονικών του απόψεων και εμπειριών, ο οξύς αντίλογος στις μόδες του μεταμοντερνισμού και της αποδόμησης και η μετωπική επίθεση στα έργα γοήτρου της μεταπολίτευσης. Το οξύτερο κείμενό του δημοσιεύτηκε δύο χρόνια πριν από τον θάνατό του. Τίτλος του *Η άθλια επικαιρότητα. Η χρυσή Ολυμπιάδα – Το Μουσείο της Ακρόπολης*.



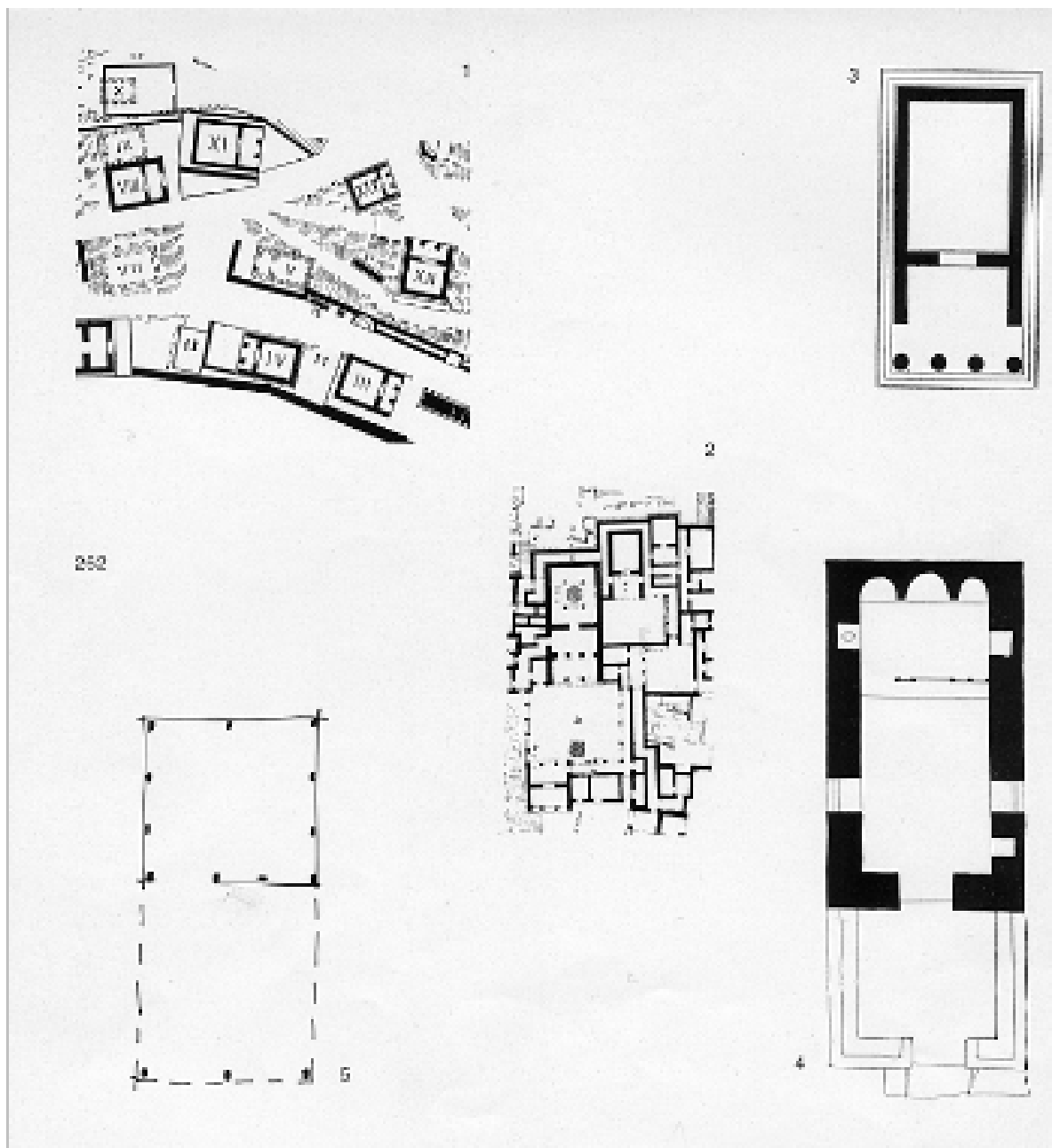
Ο Άρης Κωνσταντινίδης με τη σύζυγό του, τη γλύπτρια Ναταλία Μελά.

Η αρχιτεκτονική προσέγγιση του Κωνσταντινίδη

Κεντρικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής προσέγγισης του Κωνσταντινίδη είναι η βούλησή του να συμφιλιώσει τον μοντερνισμό με την παράδοση. Αυτή η επιδίωξη θα του επιτρέψει να ξεφύγει από τις δύο αντιτιθέμενες πορείες της ελληνικής αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα: την κυρίαρχη προσπάθεια ευθυγράμμισης με τα διεθνή ρεύματα –πρωτοποριακά ή συντηρητικά– και την αμυντική τάση του τοπικισμού – φολκλωρικού ή κριτικού. Θα αποδοκιμάσει μετά λόγου γνώσεως τόσο τη μεταπρατική και ηγεμονιστική «παράδοση της νεωτερικότητας» όσο και την αναχρονιστική γραφικότητα των τοπικιστών. Πιστεύοντας από νωρίς ότι μόνο το μοντέρνο παύει να είναι της μόδας, θα υποστηρίξει ότι η εξέλιξη δεν αποκλείει τις νέες προσεγγίσεις σε νέα θέματα[10]. Η αρχιτεκτονική γι’ αυτόν δεν είναι μόνον υπόθεση κατασκευής, αισθητικής και προσωπικής έκφρασης. Είναι τέχνη πρωτίστως πνευματική, πολιτισμική και κοινωνική[11].

Το αρχιτεκτονικό έργο του Άρη Κωνσταντινίδη κατόρθωσε να είναι σύγχρονη αλλά συνάμα και διαχρονικής αξίας. Αυτό οφείλεται στη σφαιρική φιλοσοφία του αρχιτέκτονα η οποία εμπεριέχει ανθεκτικές αξίες της εποχής και του τόπου του. Ο Κωνσταντινίδης υποστήριζε ότι το αληθινό αρχιτεκτονικό έργο όσο είναι σύγχρονο —δηλαδή της εποχής του— από την άποψη της τεχνικής οικονομίας, κατασκευής κ.ά., «άλλο τόσο είναι και αιώνιο από την άποψη της καλλιτεχνικής του ταυτότητας»[12]. Πίστευε ότι βασικός σκοπός της αρχιτεκτονικής είναι η δημιουργία εφήμερων «δοχείων ζωής», δηλαδή οργανικών κατασκευών στα μέτρα του ανθρώπου και όχι ο σχεδιασμός όψεων ή μνημείων[13]. Η αρχιτεκτονική φιλοσοφία του υιοθέτησε το κατασκευαστικό, εικονοκλαστικό και αντι-αναγεννησιακό πνεύμα του μοντέρνου κινήματος, όπως αυτό εκφράστηκε στο πρωτοποριακό έργο των A. Perret, R. Schindler, R. Neutra, J. Duiker και W. Gropius, . Συμμεριζόταν επίσης την άποψη του F.L. Wright για την καθοριστική σχέση του τοπίου και του κλίματος με την αρχιτεκτονική.

Παράλληλα, η προσέγγιση του Κωνσταντινίδη εμπεριέχει αρχές της μακραίωνης αρχιτεκτονικής παράδοσης της χώρας του, όπως είναι η εναρμόνιση των κτισμάτων με τη φύση και η τριμερής δομή του μεγάρου της αρχαιότητας με τον κλειστό, ημιυπαίθριο και υπαίθριο (αύλιο) χώρο, αρχές που είχαν επιβιώσει στην ανώνυμη αρχιτεκτονική της Ελλάδας.



Με τη μέθοδο της αυτοδιδασχής ο Κωνσταντινίδης θα παρατηρήσει ότι οι ανώνυμες κατασκευές —«δοχεία ζωής»— όπως η αχυρένια καλύβα στη Βραώνα (5) ή το ξωκλήσι της Μυκόνου (4) είναι ουσιαστικά το ίδιο πράγμα με τα αρχαιοελληνικές κατασκευές, όπως οι Θησαυροί των Δελφών (1), το ανάκτορο της Τίρυνθας (2) και ο πρόστυλος ναός (3)..Κοινό γνώρισμά τους είναι η σχέση στεγασμένου, ημιυπαίθριου και υπαίθριου χώρου.

Εμπνεόμενος από την παράδοση αυτή, χωρίς να τη μιμείται, ο Κωνσταντινίδης έκτισε λιτά «δοχεία ζωής» επιλέγοντας τα κατάλληλα για κάθε τοποθεσία μέσα — κατασκευαστικό σύστημα και δομικά υλικά. Πίστευε ότι η αναζήτηση του κοινού ή καθολικού και της τελειότητας στην αρχιτεκτονική σημαίνει αναζήτηση ενός *Τύπου* ή ενός *Κανόνα*, όπως συνέβαινε λ.χ. στον αρχαίο δωρικό ναό. Επιδιώκοντας τον *αρχιτεκτονικό Τύπο* ως έκφραση της ιδεώδους μορφής, επινόησε ένα κατασκευαστικό και λειτουργικό σύστημα ικανό να δώσει λύσεις σε κτίρια διαφορετικών χρήσεων καθώς και κτιριακούς τύπους για κατοικίες, μουσεία, ξενοδοχεία και άλλες λειτουργίες[14]. Επιτομή αυτού του συστήματος ήταν το πρόπλασμα του ξύλινου σκελετού που υποδεχόταν τους επισκέπτες της αναδρομικής έκθεσης του έργου του Κωνσταντινίδη στην Εθνική Πινακοθήκη, τον Φεβρουάριο του 1989[15].



Ξύλινος σκελετός-μανιφέστο της αρχιτεκτονικής του Άρη Κωνσταντινίδη. Κατασκευάστηκε ειδικά για την αναδρομική έκθεσή του στην Εθνική Πινακοθήκη (Φεβρουάριος 1989).

Τα ριζοσπαστικά ξενοδοχεία Ξενία

Το πρόγραμμα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ) που αφορά στην ανέγερση των ξενοδοχείων Ξενία και άλλων τουριστικών μονάδων ανήκει στα σημαντικότερα αρχιτεκτονικά έργα του δημόσιου τομέα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το πρόγραμμα άρχισε το 1950 με πρώτο διευθυντή του Τμήματος Μελετών του ΕΟΤ τον αρχιτέκτονα Χαράλαμπο Σφαέλλο (1950-1958). Ωστόσο, ήταν επί διευθύνσεως Άρη Κωνσταντινίδη που τα Ξενία και οι λοιπές τουριστικές εξυπηρετήσεις του ΕΟΤ κέρδισαν τη διεθνή αναγνώριση χάρη στην ποιότητα και την ιδιαιτερότητά τους. Η ιδεολογία, η χαρισματική ηγεσία, η τυποποίηση και η επικοινωνία αποτελούν έννοιες κλειδιά για την κατανόηση αυτής της επιτυχίας[16]. Ως προϊστάμενος ικανών αρχιτεκτόνων –του Γιώργου Νικολετόπουλου, του Γιάννη Τριανταφυλλίδη, του Διονύση Ζήβα, του Φίλιππου Βώκου, της Καίτης Διαλεισμά κ.ά.– έδωσε ιδιαίτερη έμφαση σε αξίες και αρχές που ενίσχυσαν τη δημιουργικότητα των υφισταμένων του. Θιασώτης της πειθαρχημένης ελευθερίας, διαμόρφωσε ένα σύστημα σχεδιασμού που διευκόλυνε την αρχιτεκτονική ταυτότητα και ποικιλία των σύγχρονων εγκαταστάσεων του ΕΟΤ. Τέλος, χάρη στον Κωνσταντινίδη, τα ξενοδοχεία Ξενία γνώρισαν μια επιτυχία και δημοσιότητα χωρίς προηγούμενο για τη σύγχρονη ελληνική αρχιτεκτονική. Πέραν της κοινωνικής και οικονομικής σημασίας της, αυτή η σύνθεση ποιοτικής αρχιτεκτονικής και τουρισμού υπήρξε ένα επίτευγμα που διακρίθηκε και σε διεθνές επίπεδο[17].

Οι αρετές των ξενοδοχείων και μοτέλ Ξενία εκθειάστηκαν σε πολλές ελληνικές και ξένες δημοσιεύσεις και εκθέσεις[18]. Οι αρχιτέκτονες του ΕΟΤ συμμετείχαν στην επιλογή των τοποθεσιών και οικοπέδων η οποία είχε μεγάλη σημασία, καθώς όλοι τους συμμερίζονταν την άποψη του Κωνσταντινίδη ότι η νέα κατασκευή «δεν πρέπει να προβάλλει παράξενη και αταίριαστη, αλλά να δείχνει σαν να υπήρχε από πάντοτε στη θέση που κατασκευάστηκε»[19]. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα πολλά ξενοδοχεία Ξενία να κτιστούν σε τοποθεσίες μοναδικού φυσικού κάλλους. Κατασκευασμένα με σκελετό οπλισμένου σκυροδέματος και τοίχους πληρώσεως από επιχρισμένη οπτοπλινθοδομή και σε λίγες περιπτώσεις από λιθοδομή,

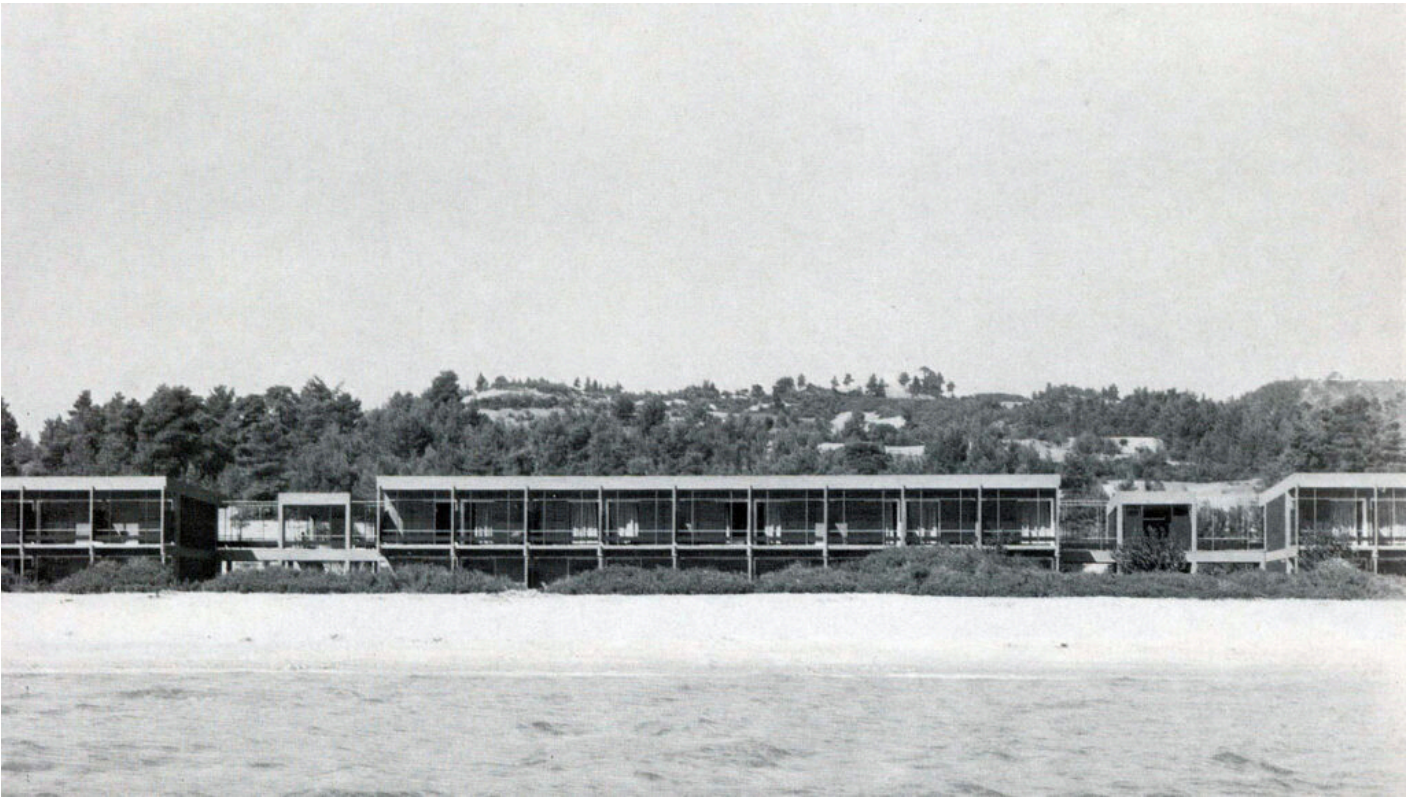
τα Ξενία του Κωνσταντινίδη και αρκετών αρχιτεκτόνων του ΕΟΤ ενσωματώθηκαν οργανικά στο περιβάλλον τους.



Ξενία Καλαμπάκας.



Ξενία Μυκόνου.



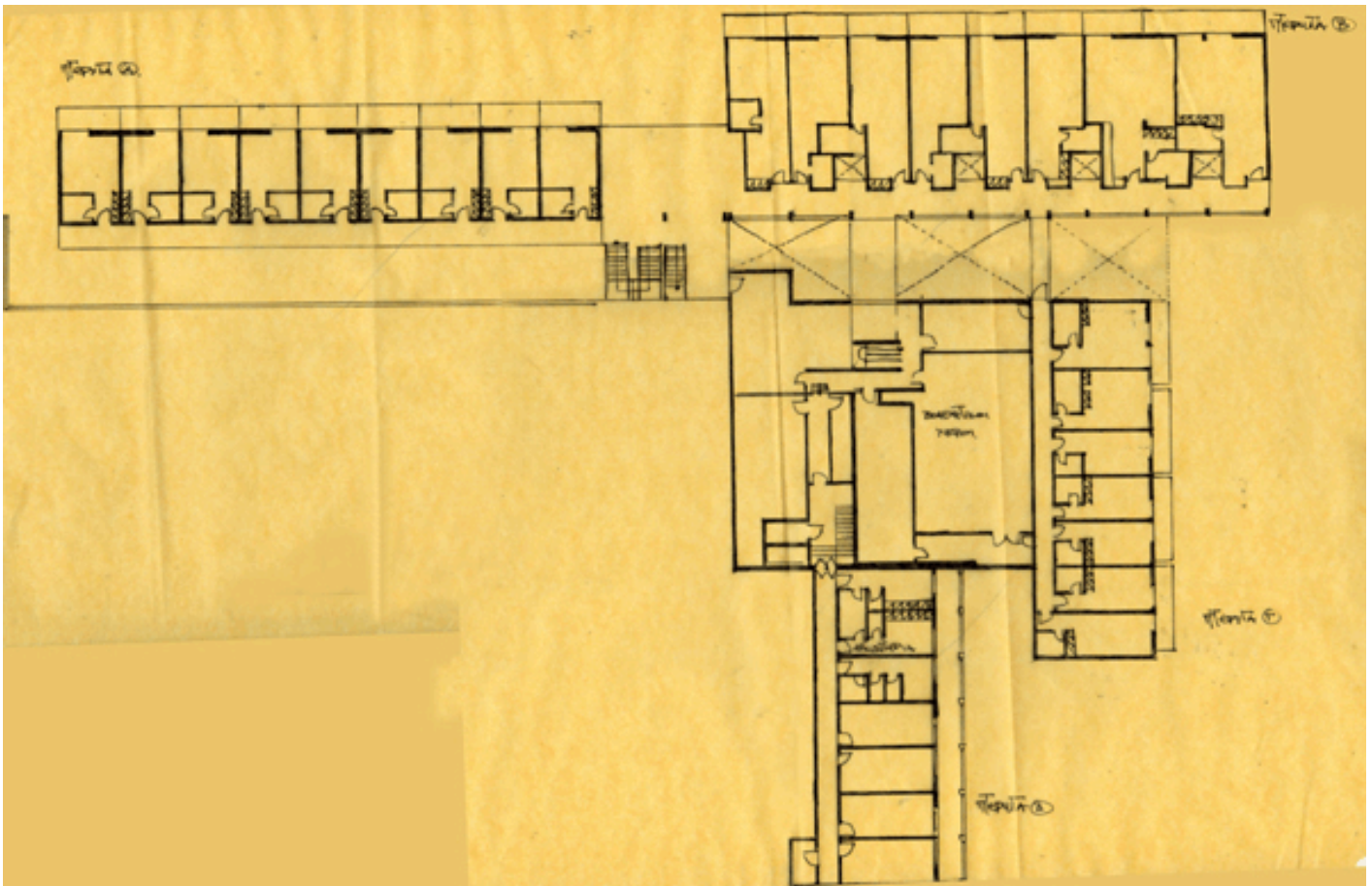
Ξενία Παληουρίου Χαλκιδικής.

Η τυποποίηση και η προσπάθεια να κρατηθεί το κόστος χαμηλά αποτελούν βασικές αρχές σχεδιασμού αυτού του τύπου ξενοδοχείου. Τα υποστυλώματα του σκελετού, και κατ' εξαίρεση οι λιθόκτιστοι φέροντες τοίχοι, διατάσσονται σε έναν ορθογωνικό ή τετράγωνο κάναβο (=4Χ6 ή 4Χ4). Επάνω σε αυτόν τον κάναβο συντίθενται όλοι οι χώροι, από τα δωμάτια που οργανώνονται συνήθως σε πτέρυγες των εννέα έως τους κοινόχρηστους χώρους, και καλύπτονται με επίπεδη στέγη. Τη σύνθεση συμπληρώνουν τα υπόλοιπα κατασκευαστικά στοιχεία —παράθυρα, πόρτες, σκάλες, κιγκλιδώματα στους εξώστες κ.λπ.— που έχουν επίσης κατά κάποιον τρόπο τυποποιηθεί. Με αυτές τις κοινές αρχές σύνθεσης και με τη χρήση των ίδιων κατασκευαστικών στοιχείων, το κάθε ξενοδοχείο παίρνει διαφορετική μορφή ανάλογα με το πρόγραμμα, το σχήμα του οικοπέδου, τον προσανατολισμό και τη θέα[20]. Το περίπτερο του ΕΟΤ που σχεδίασε ο Κωνσταντινίδης για τη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης του 1959, αποτελεί το μανιφέστο αυτού του συστήματος αρχιτεκτονικής σύνθεσης[21].



Ξενία Πόρου.

Ο πρωτεύων ρόλος της κατασκευής, η έντονα αρθρωτή διάταξη των χώρων και η ρυθμική οργάνωση των όψεων στα Ξενία του Κωνσταντινίδη απαλύνονται συνήθως από τις εξής αρχιτεκτονικές αρετές: τη μουσικότητα της μορφής, την έντεχνη χρήση απλών υλικών – ανεπίχριστου μπετόν, σίδηρου, πέτρας, ξύλου, πλακοστρώσεων– και τη χρησιμοποίηση των Πολυγνώτειων χρωμάτων με έναν κατασκευαστικά αρμόζοντα τρόπο. Ο αρχιτέκτων σχεδίασε επίσης και τα τυποποιημένα έπιπλα των ξενοδοχείων του. Με δική του πρωτοβουλία ένα μικρό μέρος της δαπάνης των Ξενία εξοικονομείτο για την αγορά έργων αξιόλογων γλυπτών[22]. Το γεγονός ότι ο Κωνσταντινίδης και οι αρχιτέκτονες του ΕΟΤ είχαν την απόλυτη ευθύνη της μελέτης και επίβλεψης των ξενοδοχείων τους παραπέμπει στην έννοια του «ολικού έργου τέχνης» του Bauhaus.



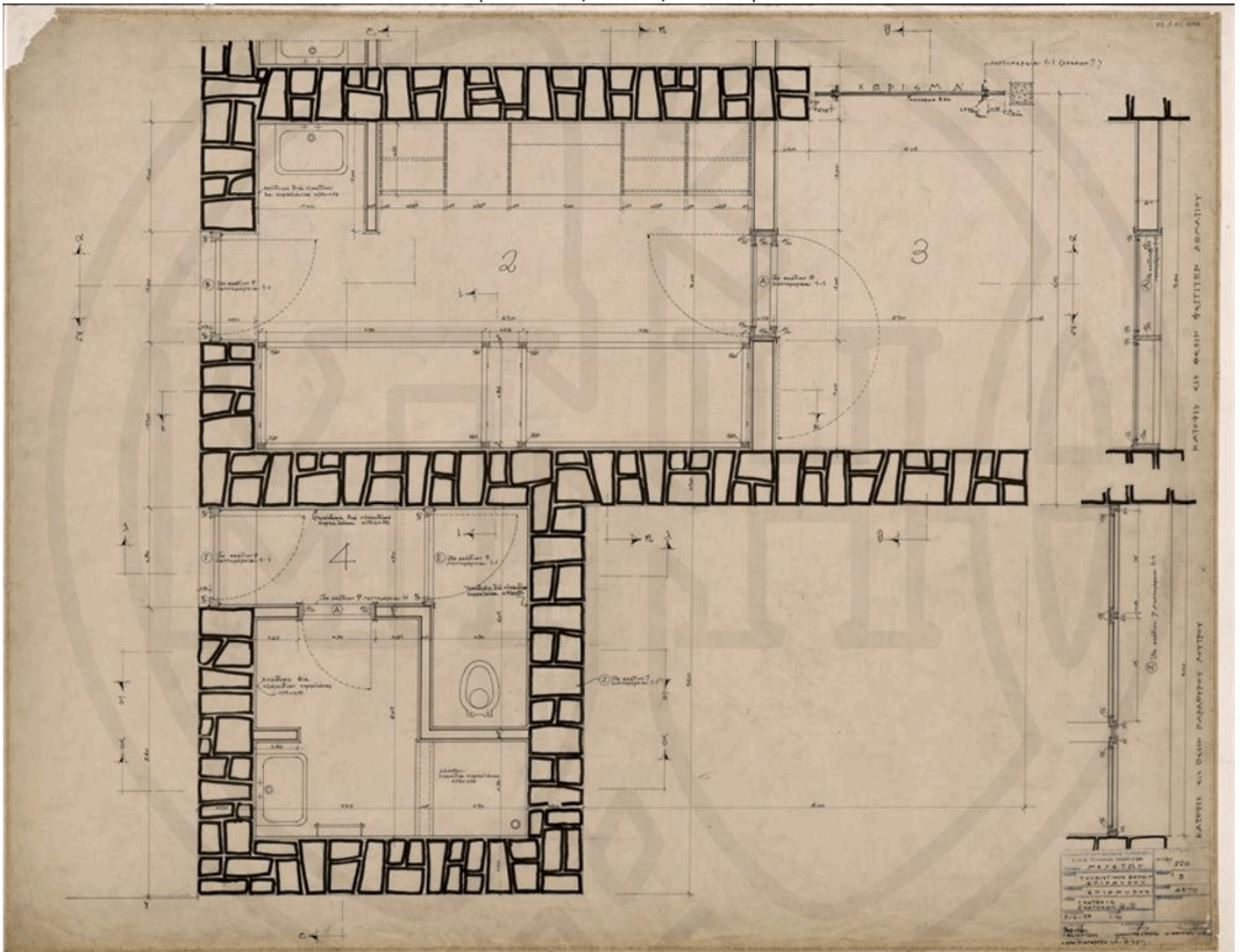
Ξενία Πόρου, κάτοψη επιπέδου 1.

Τέσσερα κορυφαία επιτεύγματα της ριζοσπαστικής προσέγγισής του ήταν τα Ξενία του ΕΟΤ στην Καλαμπάκα (1960), τη Μύκονο (1960) το Παληούρι Χαλκιδικής (1962) και τον Πόρο (1964) και οι ξενώνες του ΕΟΤ στην Επίδαυρο (1960, 1962)[23].

Ως προς τον χαρακτήρα και τον ρόλο των ξενοδοχειακών μονάδων του ΕΟΤ, ο αρχιτέκτων επισημαίνει ότι «Τα ξενοδοχεία 'Ξενία' ... δεν εξυπηρετούν μονάχα λειτουργικά, με τις πρακτικές ανέσεις και ευκολίες που προσφέρουν, αλλά γίνονται και πυρήνες για αισθητική απόλαυση και πνευματική ξεκούραση». Επισημαίνει επίσης ότι «οι χώροι διαμονής, –σαλόνι, εστιατόριο κ.λπ., έχουν αναπτυχθεί σε μεγάλη έκταση, ώστε να εξυπηρετούν μεγάλο αριθμό θαμώνων ... Αυτό γίνεται για να μετέχουν στη ζωή του ξενοδοχείου και περαστικοί, –ντόπιοι ή ξένοι–, ώστε στην κάθε ξενοδοχειακή μονάδα να έρχονται σε επαφή οι ένοικοι του ξενοδοχείου και με εξωτερικά στοιχεία και να συναναστρέφονται με τους κατοίκους της περιοχής, ώστε να μπορούν και αυτοί να ζήσουν την ατμόσφαιρα του ξενοδοχείου»[24]. Το όραμα του αρχιτέκτονα πραγματοποιήθηκε κατά τις δεκαετίες του '60 και '70, αφού πολλά ξενοδοχεία Ξενία υπήρξαν κέντρα κοινωνικής ζωής της περιοχής τους.



Τουριστικοί ξενώνες Επιδαύρου.



Επιλεγόμενα

Τα ξενοδοχεία Ξενία του ΕΟΤ που σχεδίασε ο Κωνσταντινίδης αποτελούν έργα αναφοράς της ελληνικής αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα. Αρκετά μάλιστα από αυτά έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα μνημεία. Στις υποθήκες του αρχιτέκτονα ανήκουν το ομαδικό πνεύμα και το δημιουργικό κλίμα που καλλιέργησε ως προϊστάμενος του τμήματος μελετών του ΕΟΤ. Καρπός του κλίματος αυτού ήταν ένα έργο με το οποίο η ανασυγκροτούμενη χώρα του κατόρθωσε να είναι παρούσα στη διεθνή σκηνή της τουριστικής αρχιτεκτονικής του '60. Οι ξενοδοχειακές μονάδες που σχεδιάστηκαν από τον ίδιο και τους αρχιτέκτονες του ΕΟΤ προσέλκυσαν το ενδιαφέρον του Τύπου της εποχής τους ως αξιόλογη αντιπρόταση στον ισοπεδωτικό κοσμοπολιτισμό των ξενοδοχειακών αλυσίδων *Hilton, Intercontinental* κ.ά[25].

Ως προϊόντα μεταβλητών παραγόντων, οι τουριστικές μονάδες του ΕΟΤ ήταν μοιραίο να υποστούν τη φθορά του χρόνου. Στους παράγοντες αυτούς ανήκουν οι τεχνικές δυνατότητες της εποχής τους, αλλά και οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν τότε. Το μέλλον εκείνων των ξενοδοχείων Ξενία που έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα μνημεία προδιαγράφεται ζοφερό, καθώς ο εκσυγχρονισμός τους από ιδιώτες επιχειρηματίες έρχεται σε σύγκρουση με την προστασία της αρχιτεκτονικής τους ποιότητας.

Εντούτοις, το επαρκώς τεκμηριωμένο έργο του Κωνσταντινίδη στον χώρο του τουρισμού κ.λπ., ενισχυμένο από τα στοχαστικά κείμενά του, αποτελεί στέρεη βάση για την αντιμετώπιση διαχρονικών προβλημάτων της αρχιτεκτονικής, όπως είναι: η εναρμόνιση κτίσματος και φύσης· η έκφραση του πνεύματος του τόπου· τα ζητήματα της τυπολογίας, του κανόνα και της ελευθερίας· η μελέτη κτιρίων για τους πολλούς, αντί για τους λίγους εύπορους ή ισχυρούς. Τέλος, η φιλοσοφία του αρχιτέκτονα που εκφράστηκε στα ξενοδοχεία Ξενία δεν αφορά μόνον τη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή που τη γέννησε, αλλά και χώρες με μακραίωνες και αξιόλογες αρχιτεκτονικές παραδόσεις.

Ντοκιμαντέρ: Ο Αρχιτέκτονας ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

https://youtu.be/MQXZxM7nnz4?si=LI9iwSyvbNX_3odc

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Achleitner, Friedrich (1965), *“Ein Griechischer Baumeister. Neues Bauen kritisch betrachtet: Aris Konstantinidis”*, in: *Die Presse*, Wien, 13/14.02.1965.

Achleitner, Friedrich (1968), *“Vielfalt und Typus. Neues Bauen kritisch betrachtet: Ausstellung Aris Konstantinidis”*, in: *Die Presse*, Wien.

AD (1964), *“Architecture. The Work of Aris Konstantinidis”*, *Architectural Design*, 5/1964.

Baumeister (1960), 2/1960, σ. 76-78 (Περίπτερο ΕΟΤ στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης).

Γεωργουσόπουλος, Κώστας (1986), «Δοχεία ζωής», *Τα Νέα*, 14.1.1986.

DBZ (1970) – *Baufachbücher 8: Hotel-und Restaurantbauten*, Bertelsmann Fachverlag Reinhard Mohn, Gütersloch, σ. 79-81 (Ξενοδοχείο Ξενία Μυκόνου / Xenia Hotel Mykonos).

Εγγονόπουλος, Νίκος (1999), *οι άγγελοι στον παράδεισο μιλούν ελληνικά ... Συνεντεύξεις, σχόλια και γνώμες*, ύψιλον / βιβλία, Αθήνα, σ. 15 (συνέντευξη, 1938).

Echstein, Hans (1968), *“Moderne Griechische Hotelbauten in: Einklag mit der Landschaft”*, *Architektur und Wohnform*, 6/1968, Stuttgart.

Fessas-Emmanouil, Helen (2010), *“Il mondo di Aris Konstantinidis”*, in: Cofano, Paola & Konstantinidis, Dimitri (eds.), *Aris Konstantinidis 1913-1992*, Electaarchitettura, Milano, σ. 54-73.

Κωνσταντινίδης, Άρης (1957), «Έτσι το θέλουμε εμείς», *Αρχιτεκτονική*, 5-6 / 1967, σ. 52-53.

Κωνσταντινίδης, Άρης (1978), *Σύγχρονη αληθινή αρχιτεκτονική*, Αθήνα.

Κωνσταντινίδης, Άρης (1981 & 1992), *Άρης Κωνσταντινίδης. Μελέτες και Κατασκευές*, Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα.

- Κωνσταντινίδης, Άρης (1985), "Χτίζω προσωρινά καταφύγια της ζωής", *Το Τέταρτο*, 8 / Ιούλιος 1985, σ. 87-93.
- Κωνσταντινίδης, Άρης (1987), *Για την Αρχιτεκτονική: Δημοσιεύματα σε εφημερίδες, σε περιοδικά και σε βιβλία, 1940-1982 – Βιβλιογραφία*, Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα.
- Κωνσταντινίδης, Άρης (1989), *Άρης Κωνσταντινίδης*, Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα, Φεβρουάριος 1989 (Κατάλογος έκθεσης).
- Κωνσταντινίδης, Άρης (1981 & 1992), *Άρης Κωνσταντινίδης. Μελέτες και Κατασκευές*, Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα.
- Nerdinger, Winfried (1993, ed.), *Architekturschule München, 1868-1993. 125 Jahre Technische Universität München*, Ausstellungskatalog, Architekturmuseum der Technischen Universität München, Verlag Klinkhardt & Biermann, Leipzig.
- Peters P. (1939), *Hotels Feriendörfer, Baumeister Querschnitte 7*, München.
- World Architecture I*, (1964), edited by J. Donat, London.
- World Architecture 3*, (1965), edited by J. Donat, London.
- Φεσσά-Εμμανουήλ, Ελένη (1993α), «Άρης Κωνσταντινίδης (1913-1993). Ενας μεγάλος αρχιτέκτων του 20ού αιώνα», *Δελτίο Συλλόγου Αρχιτεκτόνων*, 9/1993, p. 50-59.
- Φεσσά-Εμμανουήλ, Ελένη (1993β), *Κτίρια για δημόσια χρήση στη νεότερη Ελλάδα, 1827-1992*, Παπασωτηρίου, Αθήνα.
- Φεσσά-Εμμανουήλ Ελένη (2001), *Δοκίμια για τη Νέα Ελληνική Αρχιτεκτονική*, σ. 96-117 («Η αρχιτεκτονική φιλοσοφία του ριζοσπάστη Άρη Κωνσταντινίδη [1913-1993]»).
- Yarwood, Dreen (1974), *The Architecture of Europe*, Chancellor Press, London.
- <http://eng.archinform.net/arch/120.htm>;
- http://www.architekten-portrait.de/robert_vorhoelzer/index.html).



Σημειώσεις

- [1] Achleitner, 1965· Φεσσά-Εμμανουήλ, 1993β: 23-24).
 [2] Εγγονόπουλου Ν., 1999: 15 [1938, συνέντευξη] & <http://www.engonopoulos.gr/homeEN>
 [3] Achleitner, 1965· Φεσσά-Εμμανουήλ, 1993β, 23-24.
 [4] Nerdinger, 1993: 87-109 & 1985: 147-180; <http://eng.archinform.net/arch/120.htm>; http://www.architekten.portrait.de/robert_vorhoelzer/
 [5] Κωνσταντινίδης 1981 & 1992: 38-56, 274.
 [6] Κωνσταντινίδης, 1978· Κωνσταντινίδης, 1981 & 1992: 46-87.

- [7] Κωνσταντινίδης Α., 1975: 309-313 1981 & 1992: 274,;117-118· Φεσσά-Εμμανουήλ, 1993α: 15-17· Fessas-Emmanouil, 2010: 57-58.
- [8] Κωνσταντινίδης, 1989: εσώφυλλο-εσωτερική πλευρά ...· Φεσσά-Εμμανουήλ, 1993α: 54-56· Fessas-Emmanouil, 2010: 57-58.
- [9] Κωνσταντινίδης, 1981 & 1992: 5-11, 274-275; και Κωνσταντινίδης, 1957.
- [10] Konstantinidis, 1981: 58-269; Φεσσά-Εμμανουήλ, 1993: 50.
- [11] Konstantinidis, 1987a: 113-117, 163-183.
- [12] Κωνσταντινίδης, Α., 1987: 162.
- [13] Κωνσταντινίδης, Α., 1987: 243· *AD*, 1964· Κωνσταντινίδης, 1985· Γεωργουσόπουλος, 1986.
- [14] Κωνσταντινίδης, 1987: 164· Κωνσταντινίδης, 1981 & 1992: 220-222· Achleither, 1968.
- [15] Φεσσά-Εμμανουήλ, 2001: 182, 103.
- [16] Φεσσά-Εμμανουήλ, 2001: 117.
- [17] *World Architecture* 3, 1965: 145-146; Yarwood, 1974: 529, 558; *DBZ*, 1970: 79-81.
- [18] Κωνσταντινίδης, 1987: 329-352.
- [19] Κωνσταντινίδης, 1987: σ. 185.
- [20] Κωνσταντινίδης, 1987: 187-188.
- [21] *Baumeister*, 1960: 76-78; *AD*, 1964: 217.
- [22] Κωνσταντινίδης, 1981 & 1992: 214-238.
- [23] Κωνσταντινίδης, 1981 & 1992: 98-101, 108-111, 128-131, 103-105, 152-155.
- [24] Κωνσταντινίδης, 1987: 186-187.
- [25] Κωνσταντινίδης, 1987: 329-352· Echstein, 1968· *World Architecture*, 1965: 145-146.



Ελένη Φεσσά-Εμμανουήλ

Η Ελένη Φεσσά-Εμμανουήλ είναι ιστορικός της Αρχιτεκτονικής και Ομότιμη Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΑΡΘΡΑ: 1